

WANPRAKTIJKEN BIJ TRANSNATIONALE ADOPTIE

2. RAPPORT BEVRAGING GEADOPTERDEN & ADOPTIEOUDERS

van Niels Vanspauwen, dr. Jasmina Sermijn & Prof. dr. Gerrit
Loots

Inhoudsopgave

INLEIDING	1
1. METHODOLOGIE	2
1.1. PARTICIPANTEN	2
1.1.1. SAMENSTELLING PARTICIPANTENGROEP	2
1.1.2. BESCHRIJVING PARTICIPANTENGROEP	3
1.2. AFNAME INTERVIEWS	5
1.3. INTERVIEWANALYSE	6
2. RESULTATEN	7
2.1. BESCHRIJVING VAN DE WANPRAKTIJEN	7
2.2. VASTSTELLING VAN WANPRAKTIJEN	8
2.3. PSYCHOSOCIALE IMPACT VAN WANPRAKTIJEN	9
2.3.1. IDENTITEITSBELEVING	9
2.3.2. EMOTIONEEL WELBEVINDEN	13
2.3.3. RELATIES	18
3. BESPREKING VAN DE RESULTATEN	21
4. NODEN EN BEHOEFTE	24
4.1. TOEGANG TOT INFORMATIE OVER DE EIGEN HERKOMST	24
4.1.1. TOEGANG TOT KWALITEITSVOLLE DOSSIERS	24
4.1.2. ROOTSREIS GERICHT OP INFORMATIE	25
4.2. REÛNIE	26
4.3. ADOPTIESENSITIEVE HULPVERLENING	27
4.4. MAATSCHAPPELIJKE ERKENNING	29
5. AANBEVELINGEN VOOR TOEKOMSTIG ONDERZOEK	30
REFERENTIES	32
BIJLAGE	35
BIJLAGE A: TABEL 1: BESCHRIJVING VAN WANPRAKTIJEN DOOR BETROKKENEN	35

INLEIDING

Ondanks internationale inspanningen om illegale adoptiepraktijken te voorkomen, schieten overeenkomsten zoals het Haags Adoptieverdrag tekort om alle betrokkenen – de eerste ouders, adoptieouders en adoptiekinderen – hiertegen te beschermen (Boéchat en Feuntes, 2012; Rotabi & Gibbons, 2011; Boéchat, 2016). Onderzoek naar de psychosociale effecten van wanpraktijken bij transnationale adoptie is een relatief nieuw onderwerp binnen adoptiestudies en bijgevolg vrij schaars (Baggis & Pallini, 2020).

Wanpraktijken in deze context zijn divers¹ en moeilijk in één categorie onder te brengen. Er kan sprake zijn van fraude bij het verkrijgen van de vrijwillige toestemming van eerste ouders (vervalsing, dwang, omkoping, valse voorwendselen); kinderen die ontvoerd worden en vervolgens via wees-huizen in adoptieprocedures terechtkomen (kinderen die dus onterecht als wees geïdentificeerd worden); kinddossiers die onvolledig, onjuist of vervalst blijken te zijn.

Over heel de wereld en doorheen de geschiedenis werden er eerste ouders, geadopteerden en adoptieouders slachtoffer van wanpraktijken. Zo werden in de jaren '70 in Argentinië tijdens de militaire dictatuur honderden kinderen ontvoerd en geplaatst via binnenlandse adoptie (Baggis & Pallini, 2020). Na de oorlog in Viëtnam werden in 1975 duizenden Viëtnamese kinderen geëvacueerd en zonder toestemming geplaatst in gezinnen over heel de wereld (Fronek, 2007). Dichter bij huis schreef Heynssens in *De kinderen van Save* (2017) over de adoptie en plaatsing van – naar schatting – driehonderd kinderen in Belgische gezinnen tijdens de koloniale bezetting van Congo, Rwanda en Urundi. Een groot deel van deze adopties verliepen onder druk of valse voorwendselen (Heynssens, 2017).

Onderzoek naar de ernst van wanpraktijken bij transnationale adoptie is uiterst relevant, gezien de mogelijke negatieve psychologische gevolgen van deze praktijken voor de betrokkenen. Het verhullen en vervalsen van informatie druist in tegen het fundamentele 'recht op identiteit' (Agoglia, & Monsalve, 2019; voor Belgische toepassing, zie Kinderrechtencommissariaat, 2019). Illegale praktijken bij adoptie gaan vaak gepaard met een gebrek aan transparante informatie en/of met een veelheid aan foute informatie over de herkomst. Het gebrek aan correcte informatie in de kinddossiers in combinatie met het 'gesloten'² karakter van de adoptie, maakt het voor veel geadopteerden moeilijk of onmogelijk om accurate informatie over de eigen herkomst te achterhalen.

¹ Zie bijlage 2, definiëring wanpraktijken, voor een praktisch overzicht

² Volgens Ouellette (2007) verloopt het merendeel van transnationale adopties gesloten: het contact en de band met de eerste ouders wordt volledig verbroken.

Deze studie bestaat uit twee delen: enerzijds een literatuurstudie en anderzijds interviews met geadopteerden en adoptieouders (zie *Rapport 1. Literatuurstudie*).

In dit tweede deelrapport worden de resultaten en bevindingen van diepte-interviews met geadopteerden en adoptieouders gepresenteerd en besproken. Er wordt een antwoord geboden op de volgende vragen:

- 1) Hoe beschrijven geadopteerden en adoptieouders de psychosociale impact van wanpraktijken bij transnationale adoptie?
- 2) Welke noden en behoeften omschrijven deze betrokkenen?

De resultaten worden verder in verband gebracht met de beschikbare literatuur en concrete aanbevelingen worden uitgewerkt op basis hiervan. Tenslotte worden thema's en invalshoeken voor toekomstig onderzoek gesuggereerd.

1. Methodologie

Om de psychosociale impact van wanpraktijken bij transnationale adoptie te begrijpen vanuit het perspectief van de betrokkenen, gebruikten we kwalitatief onderzoek gebaseerd op ongestructureerde interviews die we thematisch analyseerden.

Om dicht bij de beleving van de participanten te blijven, werd er op voorhand geen interviewschema met vragen opgesteld en gehanteerd. Betrokkenen werden daarentegen uitgenodigd om te reflecteren over de onderzoeksvraag in dialoog met de onderzoeker. De collaboratieve interviews in deze studie maken plaats voor de individuele wijze waarop participanten betekenis geven aan de aanwezigheid van wanpraktijken in het eigen leven en een antwoord bieden op de beleving van emoties en/of sociaal onrecht. In de dialoog werden participanten onder andere aangemoedigd te reflecteren over de impact op verschillende domeinen, waaronder de zelfbeleving, relaties, het emotioneel welbevinden, hoop en verwachtingen naar de toekomst.

1.1. Participanten

1.1.1. Samenstelling participantengroep

Voor de samenstelling van de participantengroep van geadopteerden maakten we enerzijds gebruik van de methode van doelbewuste sampling en snow-ball sampling. Anderzijds kregen de participanten van het survey-onderzoek de mogelijkheid om zich op te geven voor een verdiepend interview na het invullen van de online vragenlijst.

De groep adoptieouders werd gerekruteerd via een combinatie van doelbewuste sampling en een openbare uitnodigingsbrief. Deze brief werd verspreid via verschillende adoptiegerelateerde diensten in Vlaanderen (VAG, Steunpunt Adoptie, Kind & Gezin/Opgroeien, FIAC, Ray of Hope en Het Klein Mirakel). De deelnemende adoptieouders waren in geen enkel van de gevallen verwant aan de geadopteerden elders bevraagd in deze studie. Adoptieouders die deelnamen maakten melding van wanpraktijken voor, tijdens of na het afronden van de adoptieprocedure.

1.1.2. Beschrijving participantengroep

In totaal participeerden twintig personen aan het onderzoek, waarvan twaalf geadopteerden en acht adoptieouders

Geadopteerden (n= 12)			
Geslacht	Geboortejaar	Jaar van adoptie	Huidige Leeftijd
Vrouw	1970	1970	50
Vrouw	1984	1985	36
Vrouw	1974	1980	46
Vrouw	1996	1996 of 1997	24
Vrouw	1976	1977	44
Vrouw	1995	1996	25
Vrouw	1983	1987	37
Vrouw	1984	1991	36
Vrouw	1979	1981	41
Man	1986	1988	34
Vrouw	1983	1983	37
Vrouw	1988	1989	32

Gesprekken met geadopteerden vonden uitsluitend ‘een-op-een’ plaats. De participanten uit de geadopteerde groep zijn afkomstig van verschillende landen, waaronder Guatemala, India, China, Zuid-Korea, Rwanda, Colombia, Chili en Burundi. Alle deelnemers werden in Vlaanderen geadopteerd.

Adoptieouders (n= 8)				
		Geslacht	Jaar van adoptie	Huidige Leeftijd
Koppel (aparte gesprekken)	Man		2010	45
	Vrouw			45
Koppel (gesprek samen)	Vrouw		Niet gekend	Niet gekend
	Vrouw		2009	Niet gekend
	Vrouw		Op de wachtlijst	40
	Vrouw		Adoptieprocedure afgebroken voor afronding	Niet gekend
Koppel (gesprek samen)	Man & Man		Op de wachtlijst	Niet gekend

Van de bevroegde adoptieouders hebben vijf ouders de adoptieprocedure afgerond (n=5). Eén kandidaat-adoptieouder (n=1) besloot de adoptieprocedure te beëindigen alvorens er een kind werd toegewezen, omwille van vastgestelde wantoestanden. Drie kandidaat-adoptieouders (n=3) bevonden zich op het moment van het interview op de wachtlijst voor de toewijzing van een adoptiekind. Met een van de adoptieouders vonden twee aparte interviews plaats. In totaal zijn er twee koppels bevroegd, waarvan bij één koppel de partners individueel zijn bevroegd en de gesprekken apart werden gevoerd. Het resterende koppel nam de beslissing het interviewgesprek samen te doen. Dit koppel nam tijdens de aanmeldingsprocedure de beslissing om te opteren voor binnenlandse adoptie. Bijgevolg werd het interview niet weerhouden voor verdere verwerking in een onderzoek naar wanpraktijken bij transnationale adoptie. Alle adoptieouders maakten gebruik van een Vlaamse adoptieprocedure.

Er is geprobeerd om eerste ouders te betrekken in het onderzoek. Er werd contact opgenomen met twee eerste moeders. Wegens de coronamaatregelen kon één van de gesprekken niet plaatsvinden. Het andere gesprek vond plaats en werd uitgeschreven. Door een gebrek aan tijd was het niet haalbaar om het interview verder op te nemen in de resultaten van deze studie. Het gesprek werd bijgevolg niet weerhouden.

1.2. Afname interviews

Wegens de coronamaatregelen, vond het merendeel (11) van de interviews online plaats. De rest (9) werd naar keuze afgenomen bij de participanten thuis of in een rustige gespreksruimte buitenshuis, rekening houdend met de voorkeur van de participant. Elk gesprek werd opgenomen met een recorder, of via de opnamefunctie in het programma van Microsoft Teams. Bij aanvang van het interview werden doel en opzet van het onderzoek herhaald. De participanten tekenden een *informed consent* – een document waarmee deelnemers op de hoogte worden gebracht van hun rechten in het onderzoek en aangeven dat ze op vrijwillige basis deelnemen. De kopies van deze *informed consents* zijn terug te vinden in bijlage 1.

Alle weerhouden interviews vonden plaats in het Nederlands en varieerden van 50 tot 150 minuten, met een gemiddelde duur van 90 minuten.

Voor de afname van de interviews gebruikten we een interviewstijl die uitgaat van het gesprek als een ontmoeting waaraan beide sprekers deelnemen en uiting geven aan emoties, verhalen, identiteiten, kennis, meningen, enzovoort (Rapley, 2004). De interviews in dit onderzoek worden beschouwd als gefocuste conversaties of collaboratieve gesprekken. Volgens Gehart en collega's (2007) leent collaboratief onderzoek zich tot het verkennen van onderzoeksvragen die tot op heden minder kwalitatief werden onderzocht. De collaboratieve basishouding vertrekt vanuit nieuwsgierigheid (Anderson, 2007) en nodigt de participant uit mee vorm te geven aan de inhoud en richting van het gesprek dat plaatsvindt in het kader van een onderzoeksvraag. Collaboratieve gesprekken scheppen ruimte voor de expressie van o.a. onzekerheid, ambivalentie en meerstemmigheid – wat afwijkt van dominante verhalen (Gehart et al., 2007; Anderson, 2007). Ze helpen bij het verwerven van inzicht in de beleving van sociaal onrecht en machtsrelaties (Gergen, 2020).

Interviews werden afgenomen tot er saturatie optrad en bijkomende gesprekken weinig tot geen nieuwe inzichten meer verschaften (Fusch & Ness, 2015). Bij de groep van de geadopteerden gebeurde dit vanaf het achtste interview. Bijkomend vonden er vier gesprekken plaats om de saturatie te bevestigen. Saturatie bij de gesprekken met de adoptieouders traden op vanaf het vijfde interview. Bijkomend vonden er nog twee gesprekken plaats. De interviews werden *ad verbatim* uitgeschreven en geanonimiseerd. Verderop in het rapport, bij de presentatie van de onderzoeksresultaten, wordt geen melding gemaakt van namen, terwijl referenties en verwijzingen naar specifieke contexten werden aangepast en gewijzigd. Ook verwijzingen naar geslacht of naar andere leden van het gezin werden aangepast om de anonimiteit van de deelnemers te garanderen.

1.3. Interviewanalyse

De uitgeschreven interviews werden thematisch geanalyseerd. Volgens Hewitt (2010) is thematische analyse (TA) de analysevorm die door haar beschrijvende kenmerken het beste past voor het verwerven van concrete en duidelijke onderzoeksresultaten. Dit proces verliep overeenkomstig de TA-methode van Braun en Clark (2006), die bestaat uit zes stappen:

- 1) Een nauwgezette herhaalde lezing van de interviewteksten, om bekend te raken met het verloop van het verhaal.
- 2) De eerste codes worden toegekend aan het interviewtranscript. Codes kunnen woorden en korte zinnen zijn die relevant zijn voor de gestelde onderzoeksvragen.
- 3) Gecodeerde data wordt in verband gebracht met mogelijke thema's. Deze stap eindigt met een eerste lijst van thema's en mogelijke subthema's.
- 4) De bruikbaarheid van de voorgestelde thema's wordt gecheckt door opnieuw de onderzoeksdata te exploreren. Thema's worden vervolgens verder verfijnd zodat de data uit de interviews aansluiten op de verschillende thema's.
- 5) Namen en definities worden toegekend aan de thema's die overeenstemmen met de essentie van de dataclusters.
- 6) Het onderzoeksrapport wordt opgesteld aan de hand van de geïdentificeerde thema's, en verduidelijkt met de overeenstemmende citaten uit de interviews.

De analyse van de resultaten verliep aan de hand van een reeks opeenvolgende stappen. Directe verwijzingen naar de aanwezigheid van wanwanpraktijken werden onderlijnd en systematisch in kaart gebracht. Op basis hiervan werd een algemeen overzicht samengesteld van de ervaren wanpraktijken zoals verwoord door de verschillende participanten (zie 3.1 *Beschrijving context wanpraktijken*). Voor elk interviewtranscript afzonderlijk werd nagegaan welke effecten participanten verbonden aan de ervaren wanpraktijken. Deze stukken tekst werden vervolgens gecodeerd aan de hand van beschrijvende thema's. Na verschillende rondes van analyse en abstrahering werd per participantengroep (geadopteerden en adoptieouders) een overzicht bekomen bestaande uit verschillende thema's. In een laatste stap werden de verschillende thema's geclusterd onder overkoepelende thema's.

In het volgende onderdeel worden de resultaten van de analyse gepresenteerd aan de hand van illustratieve citaten die aan de basis liggen van de onderscheiden thema's.

2. Resultaten

2.1. Beschrijving van de wanpraktijken

Na de eerste stap van de analyse werden vijf categorieën van wanpraktijken onderscheiden. Een meer gedetailleerd overzicht kan teruggevonden worden in bijlage 1. Tijdens de interviews meldden vrijwel alle participanten een combinatie van verschillende wanpraktijken. Hieronder volgt een overzicht van de wanpraktijken en de frequentie waarin ze vermeld worden (en door welke participantengroep).

1) Financiële uitbuiting. In verschillende gesprekken wordt met betrekking tot de adoptieprocedure melding gemaakt van financiële uitbuiting. Aan adoptieouders werd tijdens de adoptieprocedure gevraagd om onverklaarbaar hoge kosten te betalen (geadopteerden, n= 3; adoptieouders, n= 3). Tijdens de adoptieprocedure was er sprake van (onverwachte) eisen tot het betalen van buitensporige geldbedragen. De uitwisseling van het geld vond vaak plaats onder verdachte omstandigheden (cash geld overhandigen aan de luchthaven of in tehuizen).

2) Identiteitsvervalsing. Uit de gesprekken blijkt dat verschillende geadopteerden in hun kind-dossiers lazen dat ze als wees zijn gevonden. Twee participanten kwamen erachter dat dit niet klopte met de realiteit, gezien de eerste ouders in leven blijken te zijn (geadopteerde, n= 1; adoptieouder, n=1). Voor anderen blijft het bij twijfels (geadopteerde, n= 1; adoptieouder, n= 1). Vervalsing van de identiteit uit zich onder meer ook in verzonnen namen of verwisselde voor- en achternamen (geadopteerden, n= 3), en in foute of tegenstrijdige geboortedata op verschillende plaatsen in het dossier (geadopteerde, n= 2). In deze studie werd één keer melding gemaakt van een identiteitsverwisseling, waarbij vastgesteld werd dat het kinddossier niet correspondeerde met de geadopteerde (n= 1).

3) Ontbreken of achterhouden van informatie. Participanten geven aan dat de identiteitsgegevens in de kinddossiers onjuist (bevatten tegenstrijdigheden) zijn, of onvolledig (geadopteerden, n= 8; adoptieouders, n= 9) of onvindbaar zijn (n= 2). In drie gevallen ontbrak er belangrijke medische informatie in het dossier (geadopteerden, n= 1; adoptieouders, n= 3). Adoptiedossiers (of stukken van adoptiedossiers) zouden in enkele gevallen achtergehouden worden door individuen die destijds in de Vlaamse context de adoptie bemiddelden (geadopteerden, n= 3). Ook in de landen van herkomst blijken dossiers ontoegankelijk wegens administratieve of juridische drempels (geadopteerden, n= 2).

4) Adoptie zonder toestemming, vervalsen van toestemming en ontvoering. Onder deze categorie valt hoofdzakelijk het vervalsen van handtekeningen in het kinddossier (geadopteerden, n= 5; adoptieouders, n= 2). De ontvoering van kinderen voor adoptie wordt driemaal vermeld (n= 3), één

participant heeft daar concrete bewijzen van, voor andere participant blijft het bij vermoedens. Ten laatste spreekt ook de eerste moeder over de ontvoering van haar kinderen (eerste ouder, n= 1). Enkele participanten kwamen later te weten dat de adoptie plaatsgevonden heeft doordat de eerste ouders onder druk waren gezet (geadopteerden, n= 2; adoptieouders, n= 1).

5) Nalatigheid en wantoestanden bij Vlaamse diensten. Verschillende respondenten spreken over een ervaren gebrek aan ondersteuning in het kader van wanpraktijken en de bijhorende noden van betrokkenen (geadopteerden, n= 6; adoptieouders, n= 5). Eén participant wijt de emotionele verwaarlozing aan een tekort aan screening en ondersteuning vanuit de adoptiegerelateerde diensten in Vlaanderen (geadopteerden, n= 1). Verschillende participanten spreken over een ervaren gebrek aan ondersteuning in het kader van wanpraktijken en de bijhorende noden van betrokkenen (geadopteerden, n= 1; adoptieouders, n= 4). In enkele gesprekken vermelden adoptieouders dat onjuiste informatie over de adoptieprocedure werd verstrekt en dat er onrealistische beloftes werden gemaakt wat betreft de adoptiemogelijkheden (adoptieouders, n= 2).

De wanpraktijken die participanten onder woorden brengen zijn uiteenlopend en vinden plaats in diverse combinaties. Een voorbeeld hiervan is dat in verschillende kinddossiers de identiteitsgegevens onvolledig blijken of ontbreken, maar daarbovenop stellen participanten ook vast dat de toestemming van de ouders werd vervalst, terwijl de adoptieouders op hun beurt melding maken van financiële uitbuiting.

2.2. Vaststelling van wanpraktijken

Het vaststellen van fouten of tegenstrijdigheden in de adoptiedossiers kan een invloed hebben op het vertrouwen van de geadopteerden in de beschikbare informatie en de herkomstverhalen die daaruit voortkomen.

Vragen en twijfels over de eigen herkomst kunnen ook ontstaan naar aanleiding van mediareportages en verhalen die rondzingen in het adoptielandschap:

‘Er waren wel geruchten, en het rommelde in de media, en ik weet dat mijn mama had gezegd van “ah ik had toen heel veel schrik want ge waart ook van dat geboortjaar en ook in dat jaar naar België gekomen”.’

De resultaten hieronder besproken, maken zichtbaar hoe de vaststelling van wanpraktijken bij de adoptieprocedure een impact heeft op geadopteerden en hun gezinnen.

2.3. Psychosociale impact van wanpraktijken

Uit de Thematische Analyse blijkt dat het meemaken of het vaststellen van wanpraktijken effecten heeft op drie grote psychosociale domeinen: de identiteitsbeleving, het emotioneel welbevinden en de relaties. Aan de hand van fragmenten uit de interviews wordt per thema *de psychosociale impact* in kaart gebracht. De beschrijving van deze impact vertrekt vanuit de stem van de geadopteerde participanten en wordt aangevuld met de stemmen van de adoptieouders.

2.3.1. Identiteitsbeleving

Het belang van correcte herkomstinformatie wordt tijdens de verschillende gesprekken steeds in verband gebracht met de constructie en beleving van de eigen identiteit. Meermaals wordt het belang van informatie over de eigen herkomst benadrukt. In de meeste gevallen moeten geadopteerden en hun adoptieouders het stellen met de informatie die terug te vinden is in het kinddossier:

‘Dat adoptiedossier, dat is alles voor mij. Mijn heel leven staat in die map.’

De identiteitsverhalen in dit onderzoek laten zich overwegend kenmerken door een gebrek aan deze informatie (**Wie ben ik? De impact van het gebrek aan informatie**). De vaststelling van tegenstrijdigheden in het kinddossier of de ontdekking van wantoestanden kan aanleiding geven tot een identiteitscrisis. Het gebrek aan duidelijkheid over de eigen identiteit zet aan tot een zoektocht naar informatie (**zoeken naar jezelf**). Het merendeel van de geadopteerde participanten in deze studie zijn nog steeds op zoek. Een minderheid daarentegen slaagde erin om antwoorden te bemachtigen over de eigen herkomst (**het vinden van jezelf**). De beleving van de eigen identiteit wordt sterk in verband gebracht met het recht op identiteit (**recht op identiteit**).

2.3.1.a. Wie ben ik? De impact van het gebrek aan informatie

‘Wie ben ik? Ik wist gewoon niet wie ik was omdat ik met zoveel onbeantwoorde vragen zit over het begin van mijn leven.’

Het gebrek aan correcte informatie, of de toegang daartoe, loopt als een rode draad doorheen de gesprekken. Zowel geadopteerden als adoptieouders getuigen herhaaldelijk over het belang van informatie over de eigen herkomst om een **stabiele zelfbeleving** op te bouwen:

‘Je hebt die informatie nodig over jezelf, als je niet weet waar je van komt dan weet je toch ook niet in welke richting je uit wilt gaan.’

Informatie over de eigen herkomst wordt breder gezien dan enkel beschrijvende biografische gegevens:

'Wie ge zijt? Dat is meer dan uw genetische en biologische achtergrond. Dat is ook de reden waarom je hier bent, de familie, de cultuur en het land vanwaar je komt.'

In respons op **onzekerheid over de eigen identiteit**, ervaren meerdere geadopteerden dat ze voornamelijk **op zichzelf zijn aangewezen om een eigen identiteitsverhaal vorm te geven**,

'Ik heb volledig zelf mijn eigen verhaal moeten reconstrueren. Mijn ouders en de diensten wisten van niets. Dus ik ben zelf op zoek moeten gaan.'

Velen ervaren ook dat ze afhankelijk zijn van de adoptieverhalen die aangereikt worden door de directe omgeving en de manier waarop de rest van de maatschappij spreekt over transnationale adoptie:

'De wereld rondom u heeft eigenlijk altijd gezegd hoe dat ge u moest voelen, of wie dat ge waart of wat uw identiteit kon zijn.'

2.3.1.b. Ik ben afgestaan

Een belangrijk thema in de identiteitsverhalen blijkt **de idee van afgestaan** te zijn. De beleving van 'afgestaan te zijn' wordt hoofdzakelijk uitgedrukt op momenten dat geadopteerden zich (nog) niet of minder bewust waren van de aanwezigheid van wanpraktijken in het eigen adoptieverhaal. De idee 'afgestaan te zijn' biedt voor verschillende participanten in deze studie een antwoord op het gebrek aan duidelijke informatie over de eigen herkomst en helpt betekenis te geven aan de ervaring van adoptie binnen de eigen identiteit. Verschillende participanten groeien op met het verhaal dat ze afgestaan zijn omdat de ouders niet langer in staat waren om voor hen te zorgen; één geadopteerde participant belicht de **meerwaarde** van zo'n verhaal tijdens de kindertijd:

'Ik denk dat ik dat idee nodig had, dat mijn moeder mij uit liefde heeft afgestaan.'

Maar, op latere leeftijd kan dit verhaal een bron worden van **ambivalentie**:

'Als je dan ouder wordt, dan zit je toch meer met die vraag van, waarom ben ik opgegeven? Was ik niet goed genoeg?',

met effecten die ingrijpen op de beleving van de eigen identiteit:

'Je gelooft jaren dat je afgestaan bent en ongewenst was. Dat gevoel blijft, dat schaadt uw identiteit.'

Ook voor de bevraagde adoptieouders is het moeilijk om hun kinderen te zien worstelen met deze **vraagtekens**:

'Ik probeer haar te doen begrijpen dat ze niet in de steek is gelaten. Dat dat niets met haar te maken heeft, maar dat is niet evident hé.'

2.3.1.c. Zoeken naar jezelf

De vaststelling van wanpraktijken kan het **bestaande identiteitsverhaal door elkaar schudden**,

'Opgroeien met een verhaal dat achteraf uitgevonden blijkt te zijn. (...) Hoe kan ik nu verder als ik niet weet of mijn verhaal nu waar is of niet?'

Een andere geadopteerde participant vergelijkt zijn reactie op wanpraktijken met een **identiteitscrisis**:

'Ik ontdekte dat mijn naam vervalst is (...) ik zat in een identiteitscrisis omdat ik gewoon niet meer wist wie ik was?'

Verscheidene geadopteerden in deze studie vertellen hoe ze de idee dat ze als kind werden afgestaan hebben losgelaten:

'In het begin had ik zo dat droombeeld van liefdevol afgestaan te zijn, maar meer en meer is de harde realiteit de bovenhand beginnen te krijgen, wat dat ook goed is. Je moet weten wie dat je bent.'

De vaststelling en bewustwording van wanpraktijken bij de eigen adoptie daagt dus uit om op zoek te gaan naar een nieuw en preciezer identiteitsverhaal. **De zoektocht naar de eigen herkomst** wordt door het merendeel van de deelnemende geadopteerden als volgt uitgedrukt:

'Ik wil gewoon weten vanwaar ik kom. Ik wil mijn situatie kennen, ik wil mijn verhaal kennen.'

Het opsporen van informatie over de eigen herkomst (en het belang daarvan) wordt door een geadopteerde gelijkgesteld met het **nastreven van een identiteit die als volledig aanvoelt**:

'Volgens mij zijn geadopteerden constant op zoek naar het vervolledigen identiteit.'

Voor het merendeel van de geadopteerden die deelnemen aan deze studie is deze zoektocht nog steeds gaande:

'Ik kan niet rusten totdat ik weet wie ik ben. Ik moet mijn adoptiepapieren in handen krijgen.'

Voor hen is het een voortdurende zoektocht naar de eigen identiteit. Een van de geadopteerde deelnemers verwoordt hoe ze zich, als reactie op het gebrek aan duidelijkheid, verplaatst tussen **twee versies van zichzelf**:

'Ik ben eigenlijk twee personen. Oftewel ben ik vrijwillig afgestaan, oftewel ben ik ontvoerd geweest. Die onzekerheid is verschrikkelijk om te dragen.'

Een soortgelijke identiteitsbeleving wordt geschetst door een andere participant:

'Ik heb twee identiteiten. Ik behoor zo overal en nergens toe.'

Dergelijke citaten maken de impact van het gebrek aan informatie zichtbaar als een onopgelost identiteitsconflict.

2.3.1.d. Het vinden van jezelf

Het belang van correcte informatie voor de beleving van de identiteit wordt voelbaar in de verhalen van de geadopteerde participanten die er wél toegang toe hadden. Een van de participanten kwam erachter dat zij als kind ontvoerd werd:

'Ik heb ontdekt dat mijn adoptie niet gewild was. Ik ben gewoon uit het ziekenhuis gestolen.'

Gedurende vele jaren ging zij door het leven met de idee dat ze was afgestaan door haar eerste ouders. De ontdekking van de ontvoering leidde tot **verontwaardiging** en schudde haar **zelfbeeld door elkaar**:

'Ja dan is dat gewoon horror he. Dat is afschuwelijk om dat een plaats te geven.'

Anderzijds biedt het kennen van het echte verhaal ook een kans op **heling**:

'Het heeft mij echt wel sterker gemaakt op emotioneel vlak. Al die jaren voelde ik mij een arm weeskindje. Ik voelde mij direct met tien punten stijgen!'

Uit het verhaal van een andere participant wordt ook duidelijk dat het achterhalen van de realiteit helpt om een antwoord te bieden aan de negatieve beleving van afgestaan te zijn:

'Ik heb ontdekt dat ik wel door mijn moeder geliefd was. Ik heb mij altijd zo ontzettend ongeliefd gevoeld.'

De confrontatie met de kennis ontvoerd te zijn geweest (of het vermoeden daartoe), kan initieel reacties van **ongeloof** teweegbrengen. Het ontdekken en beluisteren van gelijksoortige verhalen over wanpraktijken (via blogs of gesprekken) helpt om **de nieuwe kennis te integreren in het eigen verhaal**:

'Ik dacht dat kan toch niet waar zijn. Maar dan ben ik informatie op het internet beginnen te lezen en te spreken met andere geadopteerden via facebook. Mijn verhaal is hun verhaal, dat heeft mij doen beseffen dat het waargebeurd is.'

Hoewel het ontdekken van de realiteit geadopteerde betrokkenen de mogelijkheid kan bieden tot een **meer positieve zelfbeleving**, kan de waarheid achter het adoptieverhaal ook een **bron van pijn** zijn:

'Ik heb dan ontdekt dat mijn eerste ouders gelogen hebben om mij af te staan.'

Ondanks de mogelijke negatieve effecten benadrukt deze participant ook het belang van toegang te hebben tot die waarheid:

'Dat was hard voor mijn zelfwaarde, maar ik weet nu wat er gebeurd is. Ik voel dat ik meer tot rust ben gekomen.'

2.3.1.e. Recht op identiteit

Het recht op identiteit als een van de mensen- en kinderrechten³ wordt door participanten gebruikt om de effecten op de identiteitsbeleving te verbinden met de beleving van **menswaardigheid** en de ervaring van **sociaal onrecht**.

De **idee van een ontnomen identiteit** brengt het persoonlijk verhaal in verband met de beleving van **sociaal onrecht**:

'Uw geschiedenis is ontnomen geweest. Dat is een heel groot onrecht. Dat is namelijk een universeel recht van de mens.'

en benadrukt een actie of interventie van buitenaf:

'In het begin van mijn leven hebben ontzettend veel mensen zich bemoeid met mijn begin.'

Participanten (geadopteerden en adoptieouders) stellen zo zowel het systeem als de medewerkers als verantwoordelijken voor:

'Die zuster, heeft bewust informatie achtergehouden. Die adoptie heeft mijn leven en mijn toekomst bepaald.'

Verschillende participanten beschouwen zichzelf als **slachtoffers** van **kinderhandel** door te verwijzen naar 1) bewezen vaststellingen van ontvoering (zie ook hierboven) en 2) de organisatie van het adoptiesysteem dat aanleiding geeft tot het plegen van wanpraktijken:

'Ik zie mijzelf als een product van een corrupt systeem. Ze hebben mijn naam en geboorte vervalst zodat ik geadopteerd kon worden.'

Het gebrek aan informatie, de vervalsing van dossiers, uitbuiting en ontvoering van kinderen worden gezien als daden die het recht op identiteit wegnemen en bijgevolg **ontmenselijken**:

'Dat kan toch niet dat ik gewoon gewisseld ben geweest met een ander kind? Dan word je toch niet meer als mens benaderd?'

Samengevat laten de effecten van wanpraktijken zich voelen op de beleving van de identiteit als onvolledig. Een gevolg dat in verband wordt gebracht met de schending van fundamentele mensenrechten en aanleiding geeft tot een beleving van mensonwaardigheid.

2.3.2. Emotioneel welbevinden

In het vorige deel kwam de impact van wanpraktijken op de constructie en de beleving van de identiteit aan bod. Naast de directe impact van ontvoering of een mogelijke abrupte breuk met de eerste ouders, wordt een gebrek aan informatie en onduidelijkheden over de eigen herkomst (ten

³ Artikel 8: De verplichting van de Staat om de basale aspecten van de identiteit van het kind (naam, nationaliteit en familiebanden) te beschermen en, zo nodig, te herstellen (*Verdrag inzake de rechten van het kind*, 1989).

gevolge van wanpraktijken) ook in verband gebracht met het emotioneel welbevinden, zowel bij de geadopteerde participanten als de adoptieouders. Volgens verschillende geïnterviewden leiden wanpraktijken bij adoptie tot volgende effecten op het vlak van emotioneel welbevinden: 1) trauma, 2) hechting en verlatingsangst, 3) rouw en 4) een beleving van ongedefinieerd lijden.

2.3.2.a. Trauma

Trauma wordt op verschillende manieren in verband gebracht met de impact van wanpraktijken bij transnationale adoptie. Enerzijds spreken enkele participanten over het meemaken van traumatische gebeurtenissen tijdens de adoptieprocedure die vergeten of verdrongen werden:

'Ik ben op latere leeftijd via illegale adoptie terecht gekomen in een gezin in België. Mijn herinneringen waren altijd positief daarover, maar nu zeggen mijn ouders dat ik voortdurend schrik had dat ik weggehaald ging worden.'

Ook andere gesprekken met geadopteerden getuigen over **emotionele en lichamelijke reacties** die moeilijk te verklaren zijn:

'Ik heb echt een paniekaanval gekregen. Er werd op dat moment iets getriggerd. Ik denk dat mijn onderbewuste terugging naar de situatie dat mijn vader mij wegbracht.'

Het gebrek aan informatie over de eigen herkomst wordt in dit thema in verband gebracht met het onvermogen om een antwoord te bieden op de impact op het emotioneel welbevinden:

'Ik heb mijn adoptie altijd gezien als Pandora's box. Emotioneel geraakt ge daar niet uit. Omdat dat pijn en trauma is, waardoor ge vernesteld raakt in uw eigen trauma's en ge weet gewoon niet vanwaar dat komt.'

Vroegkinderlijke ingrijpende ervaringen lijken ook een impact te hebben op het functioneren op verschillende levensdomeinen. Trauma en pijn kunnen **diverse ontwikkelingsdomeinen onder druk** zetten. Dit wordt verduidelijkt door een van de adoptieouders:

'Er wordt zoveel ruimte ingenomen in haar hoofd door wat ze meegemaakt heeft, waardoor er minder plaats overblijft om de leerstof op school te verwerken. Haar biologische ouders hebben haar afgestaan met de belofte voor een betere toekomst, maar ze heeft twee jaar vastgezeten in dat weeshuis zonder liefde.'

Ook andere adoptieouders brengen de negatieve effecten op het emotioneel welbevinden van hun adoptiekind in verband met ervaren wanpraktijken zoals verwaarlozing in kindertehuizen en de ingrijpende scheiding van de eerste ouders:

'Hij is dan zonder uitleg naar een weeshuis gestuurd, waar hij zich gedurende jaren zo alleen heeft gevoeld. Wat doet dat met een kind? (...) Voor zijn eigen veiligheid [welbevinden] duwt hij dat weg.'

Een gebrek aan informatie over de eerste levensjaren maakt het volgens enkele adoptieouders moeilijk om tijdig gepaste ondersteuning en begeleiding aan hun kinderen te bieden:

'Ge hebt een heel stuk historie dat ge niet kunt meegeven (...) je weet niet wat er allemaal met hem is gebeurd en beseft niet welke rugzak hij meeheeft. Dan hadden misschien eerder kunnen starten met aansluitende therapieën.'

2.3.2.b. Hechting & verlatingsangst

Wanpraktijken blijken mogelijk ook een effect te hebben op **de hechting van geadopteerde kinderen**.

Enkele geadopteerde en adoptieouder participanten brengen het **wantrouwen en de angst** in de kindertijd in verband met de aanwezigheid van wanpraktijken:

'Ik begrijp nu pas dat mijn angsten als kind te maken hebben met de gedwongen scheiding met mijn biologische ouders.'

Een andere participant uit de groep geadopteerden brengt de ervaring van verlatingsangst daarentegen in verband met een **tekort aan inzicht over de oorzaak**:

'Ik had gigantische verlatingsangsten en bindingsangsten. En niemand wist vanwaar dat kwam, die angsten.'

Ook een van de deelnemende adoptieouders drukt een **gemis aan duiding** uit bij het zoeken van antwoorden op een moeizame ontwikkeling van hechting:

'Je zit met een gat in de eerste levensjaren. Achteraf hoor je dan dat er waarschijnlijk in de eerste levensjaren ook een hechtingsproblematiek is ontstaan door het jarenlange gebrek aan zorg in die weeshuizen. Die informatie kregen we niet.'

Moeilijkheden in de hechting worden in deze studie hoofdzakelijk in verband gebracht met een **gebrek aan informatie over de herkomst**. Zo verduidelijkt een geadopteerde de **impact daarvan op het aangaan van relaties**:

'Mijn adoptiedossier is lang verstoep gebleven, ik wist gewoon niet wie ik zelf was. Het is daarom moeilijk voor mij om mensen in het begin te vertrouwen. Dat vraagt tijd voordat ik mezelf laat zien.'

Een van de geadopteerde participanten benadrukt het belang van toegang tot correcte informatie bij de aanpak van emotionele en hechtingsproblemen als volgt:

'Pas toen ik doorhad vanwaar mijn pijn kwam, ben ik met mijn hechting aan de slag kunnen gaan. Voordien zag ik de patronen van mijn relatiebreuken niet.'

2.3.2.c. Rouwervaring

Een van de participanten verwijst ook naar **'rouwen'** als een mogelijk emotioneel effect van wanpraktijken. Zij getuigt van de emotionele last die ze heeft ervaren door 'terecht' te komen in een adoptiegezin waar geen aandacht was voor de adoptiebeleving en de verlieservaring die daar deel van uitmaakt:

'Ik mocht nooit verdrietig zijn daarover. Je wordt geboren en daar zitten dan ineens andere ouders tussen. Die zitten er altijd tussen, die maken dat je niet rechtstreeks naar je eigen ouders kunt kijken.'

Ook in andere gesprekken wordt **gemis aan bewuste erkenning van de rouwbeleving** toegelicht:

'Ge wordt daar weggehaald. Niemand ziet dat als een breuk, ze hadden geen oog naar mij toe voor dat gevoel van rouwen.'

Het tekort aan concrete informatie over de eerste ouders en het familiesysteem van herkomst bemoeilijkt het geven van richting aan de eigen rouwervaring:

'want niemand kan bevestigen dat ze er nog is of niet. Dus ge kunt ook niet rouwen als in, ge kunt ook niet afgesloten rouwen.'

2.3.2.d. Ongedefinieerd lijden

Hoewel trauma en hechting helpende kaders kunnen bieden die betekenis geven aan de emotionele worstelingen en gedragingen waarmee geadopteerden en adoptieouders vaak geconfronteerd worden, geven verschillende participanten aan soms **een tekort te ervaren aan kaders die hen helpen om zichzelf te begrijpen**:

'Ik miste kapstokken om mijn eigen waarheid te vormen. Dus ik voelde wel vanalles, maar dat blijft altijd op een onderbewust, op een diepere laag zitten.'

In meerdere interviews wordt deze beleving omschreven als een vorm van **innerlijke onrust** die leidt tot **diverse negatieve emoties**, maar tegelijkertijd ontglipt aan de bewuste aandacht:

'Uw onderbewuste is continu aan het schreeuwen, maar uw bewustzijn kan dat niet in woorden brengen.'

Diverse participanten verwoorden een gebrek aan (h)erkenning en taal om de eigen emotiebeleving te duiden:

'Wat had ik toen nodig? Vooral begrip en erkenning. (...) Gewoon een voorbeeld ofzo, iemand met een gelijkaardige ervaring, om zo te weten wat ik voelde, of wat ik dan nodig had.'

Daartegenover kan de vaststelling van wanpraktijken helpen om betekenis te geven aan een lichamelijke en emotionele beleving die tot heden weinig erkenning genoot:

'Ik vind steeds meer bewijzen die aangeven dat mijn adoptie waarschijnlijk een ontvoering was. Dat heeft mij meer en meer doen beseffen dat wat ik meegemaakt heb, dat dat traumatisch was.'

Verschillende geadopteerden beschrijven pogingen om aan die **innerlijke onrust te ontkomen**:

'Ik bleef maar gas geven en was er niet mee bezig... Tot op een bepaald moment kon ik er niet meer omheen. Ik ben dan tegen de muur gebotst. En heel erg gebotst. Een burn-out op het werk, samen met heel die adoptie, en alles wat daar mee samenhangt... Een klop gekregen.'

Voor een deel van de participanten symboliseren deze momenten de start van een zoektocht naar de eigen identiteit; een moment dat in meerdere interviews aanleiding geeft tot de uiteindelijke ontdekking van wanpraktijken in de eigen adoptieprocedure.

Ook meerdere adoptieouders lijken last te ondervinden van het 'ondefinieerbaar lijden' van hun adoptiekind. Het gebrek aan informatie over de eerste levensjaren wordt daarbij als mogelijke oorzaak gezien:

'Reageert uw kind normaal of niet normaal? Want ge weet eigenlijk niet vanwaar die karakters komen.'

Enkele adoptieouders geven daarbij ook aan dat het **niet spreken over dit 'ondefinieerbaar lijden'** aangemoedigd wordt door derden betrokken in de adoptieprocedure:

'Ze hebben haar letterlijk gezegd dat ze een nieuw leven kreeg in België en dat ze alles van haar land en haar familie moest vergeten.'

Een uitspraak die bevestigd wordt door enkele geadopteerden:

'Ge moet maar content zijn en ge zijt toch goed terecht gekomen? Dus zwijgt ge er maar over.'

In ieder gesprek werd verwezen naar de verstikkende impact van de dominante verhalen die circuleren over adoptie in onze maatschappij. Discoursen van 'dankbaarheid' overschaduwden vaak de complexe en ambivalente belevingen waarmee vele geadopteerden worstelen:

'In plaats van te schrijven over uw verdriet, moet ge uw ouders dankbaar zijn. Ge had uw ouders moeten ophemelen dat ze u geadopteerd hebben want als ze dat niet hadden gedaan had je zo een [goed] leven niet gehad.'

2.3.3. Relaties

De resultaten tonen eveneens aan dat het domein van relaties onderhevig is aan heel wat effecten van wanpraktijken. Enerzijds verhalen geadopteerde participanten over het effect op relaties vanuit de afwezigheid van contact met de eerste ouders en de eigen herkomst. Anderzijds maken de resultaten de diverse impact van wanpraktijken op het relationeel functioneren binnen en buiten het adoptiegezin zichtbaar.

2.3.3.a. Ontnomen Relaties en verbinding

Meerdere geadopteerde participanten benoemen de impact van wanpraktijken meermaals in termen van de **relaties die hen ontnomen zijn**:

'Had ik toegang gehad tot de juiste informatie van mijn moeder, dan had ik rap mijn mama gevonden. Dan had ik ten eerste, mijn roots teruggevonden, mijn biologische ouders teruggevonden en dan was mijn identiteit niet gestolen geweest (...) dat had mij minder toegetakeld denk ik.'

Dit citaat legt het verband tussen de eigen identiteit, het emotioneel welbevinden en de beleving van een ontbrekende relatie. Meerdere geadopteerden gaven aan hoe hun levens worden beïnvloed door de **afwezigheid van relaties met de eerste ouders en andere leden van de gemeenschap van herkomst**:

'Ik heb het gevoel van moederlijke warmte nooit gehad, ik heb een enorm gemis gehad aan een moeder.'

Het verlangen om te herverbinden met de eerste ouders, omvat eveneens een wens tot verbinding met de bredere context van de eigen herkomst:

'Ge neemt die kinderen niet alleen weg bij die mama of die papa; maar ook het land. Al uw DNA wat in u zit. Dat is ook het DNA van verschillende van uw voorouders.'

De connectie met de eigen herkomst wordt niet alleen afgesneden door onvolledige of inaccuraten kinddossiers, in enkele gevallen werd ook aan het adoptiegezin geadviseerd om de verbinding met de herkomst te ontmoedigen en te **verzwijgen**. Zo getuigt volgende geadopteerde over de raad die haar adoptieouder te horen kreeg van een pater:

'Je moet het contact gewoon helemaal verbreken (...) Elke keer als je schrijft, dan rijt je de wonde bij haar open. Moet je niet doen. (...) En ik vind dat zo afschuwelijk dat iemand dat gezegd heeft.'

Dit idee om het contact volledig te verbreken wordt door een geadopteerde participant gelinkt aan de toenmalige psychologische kaders⁴ over vroegkinderlijke ontwikkeling:

‘Men heeft altijd aangenomen dat kinderen die klein genoeg waren om geadopteerd te worden daar later het minste last van zouden hebben. En ik ben er zelfs nu van overtuigd dat het omgekeerde het geval is. Want ik ben zo’n kind dat heel vroeg geadopteerd is. (...) en ik merk dat ik daar toch heel veel last van heb.’

Diverse adoptieouders benadrukten in hun gesprekken ook de inspanningen die ze – tevergeefs – hebben geleverd om de verbinding tussen hun adoptiekind en de eerste familie te onderhouden. Eén adoptieouder had geprobeerd om terug te reizen naar de regio van herkomst en op basis de beperkte informatie een aanknopingspunt te vinden:

‘Ik had op voorhand van alles gelezen over het belang van de afstandsfamilie, ik vond het belangrijk dat die hun rol hadden. (...) Maar in het dossier stond gewoon niks, geen informatie. Ik had niets om de herkomst een plaats te geven.’

2.3.3.b. Relationele effecten in adoptiegezin

De interviews met geadopteerden tonen ook aan dat wanpraktijken **de onderlinge gezinsrelaties** kunnen **onder druk zetten**:

‘Mijn vader was ontzettend kwaad op mij, toen ik hem vertelde dat de adoptie illegaal was. Hij voelde zich heel schuldig. Hij was boos op mij en ik was boos op hem, omdat hij mij niet geloofde. Ik moest mij weeral verantwoorden en weeral duidelijk maken hoe dat kwam.’

De ontdekking van wanpraktijken kan tegenstrijdige emoties in de relatieverhoudingen. Met het besef van de ervaren wanpraktijken worden adoptieouders uitgedaagd om een weg te vinden tussen mogelijke gevoelens van slachtofferschap en eventuele vragen over het eigen aandeel tijdens de adoptieprocedure:

‘Ik vraag me dan af, ben ik niet te naïef geweest hier? Had ik niet meer in vraag moeten stellen toen ik met twijfels zat?’

Ook geadopteerden staan voor de uitdaging om nieuwe informatie over de adoptieprocedure een plaats te geven in interactie met de betekenisgeving binnen het gezin. Dit proces van gezamenlijke

⁴ In de jaren '70 en '80 ging men er vaak vanuit dat een onmiddellijke scheiding van de eerste ouders beter was voor de hechtingsmogelijkheden van pasgeboren baby's ten aanzien van de adoptieouders. Verrier (2003) stelt echter dat de plotse scheiding van de primaire zorgfiguren van invloed is op de ontwikkeling van hechting, ongeacht de leeftijd. Verschillende onderzoeken indiceren dat hechting tussen moeder en kind reeds vorm krijgt tijdens de zwangerschap (Chamberlain, 2013; Cannella, 2005).

betekenisgeving en verwerking kan bemoeilijkt worden door **de beleving van loyaliteit** binnen het gezin:

'ik wil loyaal zijn aan mijn adoptieouders. En ge ziet dat ergens als verraad. Ik wou ze absoluut geen pijn doen. Ik wist niet goed hoe ik ze moest zeggen dat mijn adoptie een ontvoering was.'

Ook omgekeerd kunnen twijfels en onzekerheden over de correctheid van de adoptieprocedures bij adoptieouders leiden tot moeilijkheden in de relatie ten aanzien van de adoptiekinderen:

*'We twijfelen aan de correctheid van de adoptie, maar we hebben geen bewijs. Ik wil mijn kind niet onnodig pijn doen, het gaat zo goed ermee. Het feit dat ge daar met uw kind **niet open over kunt zijn**, dat is pijnlijk. Ik zou willen dat ik oprechter kon zijn.'*

Daarnaast melden bevraagde adoptieouders een verhoogde waakzaamheid voor de mogelijke emotionele responsen van hun adoptiekinderen,

'Ik had schrik om mijn kind meer pijn te doen, verkeerde dingen te zeggen. (...) Ik heb beseft dat ik mij soms inhoud, dat ik mijn reflex van opvoeden onderdruk.'

Enkele van de bevraagde adoptieouders merken op dat de emotionele moeilijkheden soms centraal komen te staan in het gezin, **ten koste van andere relaties binnen het gezin**:

'Ik heb mij 100 procent op het welzijn van mijn adoptie dochter gericht, de rest moest wachten.'

2.3.3.c. Intergenerationele effecten

De impact van wanpraktijken bij transnationale adoptie duikt niet enkel op in het adoptiegezin, maar kan ook effecten hebben op de **volgende generatie(s)**. Zo kan de kinderwens van een geadopteerde sterk beïnvloed worden door het eigen adoptieverhaal. Het idee om eigen kinderen te krijgen, gaat bij meerdere geadopteerden gepaard met **vragen en onzekerheden**:

'Uiteindelijk wou ik zwanger zijn, maar ik wou geen meisje. (...) Omdat ik het gevoel had van als ik een dochter heb, gaan er misschien gevoelens in mij opflakkeren en wakker worden die ik niet wil. Ik had schrik dat ik geconfronteerd ging worden met mijn ontbrekende levensjaren.'

Ook het ouderschap zelf creëert voor sommige geadopteerden nieuwe uitdagingen:

'Wat ik heel moeilijk vond was precies zo de eerste vijftien maanden van mijn kinderen. (...) had ik zoiets van, alle lijken ze op mij? Lijken ze niet op mij? Dan mis je eigenlijk uw eigen eerste verhalen, want niemand kon u dat vertellen. Je hebt niets om mee te vergelijken.'

De eerste levensjaren van hun eigen kinderen worden door sommigen geadopteerden ervaren als een voortdurende **herinnering aan het ontbreken van eigen verhalen** over de vroege kindertijd.

Verschillende participanten die zelf ouder zijn, beschouwen het feit dat hun **herkomst ontnomen** is, tevens als een **onrecht ten aanzien van de eigen kinderen**:

'Ik kan geen foto's tonen van mijn ouders. Ik wil zo graag vertellen aan mijn jongens: 'Tis daar dat ik woon' of 'tis daar dat ik opgegroeid ben.' Maar ja ik heb niks. Ze hebben mijn kinderen dat ook ontnomen.'

Een van de participanten beschrijft het onvermogen om in antwoorden te voorzien als een **bron van schuld naar de eigen kinderen**:

'Mijn ontbrekende herkomst, dat is ook de familie van mijn dochter. De zoektocht naar mijn herkomst kost te veel geld. Het voelt alsof ik ook haar geschiedenis afneem.'

Deze participant ervaart dat ze een keuze moet maken waarmee ze het recht op informatie ook van haar eigen dochter ontnemt.

2.3.3.d. Bredere sociale relaties

Naast de effecten op identiteit en het emotioneel welbevinden, ervaren verschillende participanten dat het niet altijd eenvoudig is om door vrienden, kennissen of vreemden **erkend en gevalideerd te worden in de eigen ervaring**. Vaak druisen de levensverhalen van geadopteerden in tegen de algemene opvattingen die men heeft over adoptie:

'Het is niet zo dat ze denken dat ik dat zou verzinnen, maar eerder, ongeloof over de adoptiediensten en wat er gebeurt in weeshuizen (...) Mensen hebben het vaak niet door, omdat het idee van onschuldige kindjes redden zo normaal is en omdat het zo met de paplepel wordt ingegeven van kleins af aan.'

Participanten ervaren voortdurend dat ze **hun verhaal moeten legitimeren** om gehoord en begrepen te worden:

'We moeten ons altijd verantwoorden. We moeten altijd ons verhaal doen, en ge moet geloofwaardig over van, alle ja, wat vertelt gij nu? (...) Je moet bijna smeken dat ze jou geloven, dat kost zo veel energie.'

3. Bespreking van de resultaten

De participanten in dit onderzoek (geadopteerden en adoptieouders) maakten melding van een diversiteit aan wanpraktijken. Om inzicht te verwerven in de psychosociale impact hiervan is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen enerzijds de aanwezigheid van wanpraktijken met een directe impact hebben op de beleving en betekenisgeving van participanten en anderzijds de indirecte gevolgen van wanpraktijken die in verband gebracht worden met verschillende psychosociale domeinen.

Onder wanpraktijken met een directe impact vallen onder meer de ontvoering van kinderen in het kader van (transnationale) adoptie, de financiële uitbuiting van adoptieouders, ingrijpende scheiding van de eerste ouders (onder dwang of valse voorwendzelen) of langdurige verblijven in weeshuizen gekenmerkt door emotionele verwaarlozing en het achterhouden van noodzakelijke medische informatie. Uit de resultaten blijkt dat deze ervaringen ingrijpend zijn voor de deelnemende betrokkenen. In deze context maken de geadopteerde participanten en adoptieouders melding van trauma, ervaren moeilijkheden in de hechting (en stoornissen), vertrouwensproblemen op jonge en latere leeftijd, het aangaan en onderhouden van relaties, angst en rouw en ervaren moeilijkheden in de constructie van de identiteit bij geadopteerden. Deze resultaten komen overeen met bevindingen uit soortgelijke studies (Kenny et al., 2012; Lazzara, 2013). Beide participantengroepen verbinden de impact eveneens met ontwikkelingsvragen die vaak aandacht krijgen binnen het onderzoek naar de impact van – legale – adoptie (zie ook Juffer et al., 2011). Dit ondersteunt de vaststelling van Lemieux (2016) die stelt dat de aanwezigheid van wanpraktijken bijkomende uitdagingen stelt aan de ervaring van adoptie in het algemeen.

Het illegale karakter blijkt ook indirect bij te dragen aan de psychosociale impact op verschillende betrokkenen. Uit de interviews blijkt dat, door vervalsing en andere wandaden, de meerderheid van de kinddossiers ontbreken of onvolledige, tegenstrijdige en/of onjuiste informatie bevatten. Het gebrek aan toegang tot informatie over de context van herkomst loopt als een rode draad doorheen het verhaal van de betrokkenen, en wordt ook in verband gebracht met de identiteit, het emotioneel welbevinden en de relaties.

Als reactie op onvolledige of inaccuraat kinddossiers gaat een deel van de geadopteerde participanten er initieel vanuit dat ze zijn afgestaan. Verhalen over adoptie uit de omgeving helpen om ontbrekende stukken uit het eigen herkomstverhaal op te vullen (Brodzinsky, 1992). Verschillende geadopteerde participanten geven aan dat het bespreekbaar maken van de wanpraktijken lijkt in te druisen tegen dit idee van afgestaan te zijn. In de westerse maatschappij wordt adoptie hoofdzakelijk benaderd als een positieve maatregel gericht op het redden en beschermen van kinderen (Patton-Imani, 2002; 2012). De dominantie van dit discours blijkt het bestaan en de erkenning van wanpraktijken bij transnationale adoptie te minimaliseren (Román & Rotabi, 2019). Geadopteerde participanten vertellen hoe de idee van afgestaan te zijn onder druk komt te staan bij de vaststelling van wanpraktijken bij de eigen adoptieprocedure.

In de studie drukken zowel geadopteerden als adoptieouders een gemis aan kaders uit om betekenis en erkenning te geven aan de effecten die wanpraktijken hebben op de identiteit (onvolledige identiteit) en de emotionele beleving (ongedefinieerd lijden). Een tekort aan informatie kan de opbouw van een stabiele identiteit bij geadopteerden in de weg staan (Palacios & Grotevant, 2010; Colaner, 2014). Palacios en Brodzynski (2007) brachten dit in verband met de ervaring van een emotionele leegte.

Voor het merendeel van de participanten mondt de vaststelling van wanpraktijken uit in een zoekproces naar de feitelijke gebeurtenissen. Geadopteerde participanten geven in de gesprekken aan dat ze, uit angst voor reacties en teleurstelling, binnen het gezin moeilijkheden ervaren om negatieve bedenkingen met betrekking tot de adoptie te uiten. Harrison (2017) merkte op dat vragen over de eigen herkomst vaak onuitgesproken blijven uit loyaliteit naar de eigen adoptieouders. Lemieux (2016) observeerde dat geadopteerden, bij de confrontatie en bewustwording van wanpraktijken, vaak ten koste van zichzelf aandacht gaan besteden aan de emotionele noden van de andere leden in het gezin. Ook adoptieouders blijken naar aanleiding van de gerapporteerde resultaten te worstelen met soortgelijke innerlijke conflicten. Ze stellen zich vragen over het al dan niet delen van de twijfels omtrent de legaliteit van de adoptieprocedure. Volgens Román en Rotabi (2019) kan een gebrek aan informatie over het bestaan van illegale adoptie leiden tot het verinnerlijken van schaamte bij adoptieouders. Cuthbert (2001) bemerkte bovendien dat angst voor externe beoordeling het betrekken van hulp- en dienstverlening in de weg kan staan (zie ook Moyer & Goldberg, 2015).

Samengevat komt uit deze studie naar voren dat de aanwezigheid van wanpraktijken de gangbare kaders en verhalen van transnationale adoptie uitdagen. Het gebrek aan erkenning van het bestaan van illegale adoptie kan een negatieve invloed uitoefenen op het aanvaardingsproces van geadopteerden en hun gezinnen, en aanleiding geven tot relationele conflicten. In deze context benadrukt Lazarra (2013) het belang van de publieke erkenning van wanpraktijken bij adoptie, om vervolgens ook de impact op de identiteit en het emotioneel welzijn van de slachtoffers te kunnen erkennen. Eveneens maakt de studie duidelijk dat een tekort aan informatie over de eigen herkomst door vrijwel alle participanten – geadopteerden en adoptieouders – beschouwd wordt als een vorm van een wanpraktijk *an sich*, als een schending van het recht op informatie die bovendien impact heeft op de beleving van menselijke waardigheid (zie ook Agoglia & Monsalve, 2019).

4. Noden en behoeften

4.1. Toegang tot informatie over de eigen herkomst

4.1.1. Toegang tot kwaliteitsvolle dossiers

De resultaten uit deze studie benadrukken **het belang van kwaliteitsvolle adoptiedossiers, met correcte informatie**. Enkele geadopteerden spreken over wat het vinden van nieuwe en correcte herkomstinformatie voor hen heeft betekend:

‘Sindsdien heb ik foto’s van voor onze adoptie, die heb ik nooit gehad. Het was zo fijn om te zien dat mijn biologische moeder blij met ons was. Want dat wist ik niet.’

Ondanks het feit dat het achterhalen van de feitelijke context van de adoptieprocedure een pijnlijke ervaring kan zijn, benadrukken de meeste geadopteerde participanten **het belang van over correcte informatie te kunnen beschikken**:

‘De confrontatie met de feiten, hoe pijnlijk ook, is nodig om een stukje van uzelf te helen.’

De zoektocht naar informatie hangt volgens verschillende geadopteerde participanten al te veel af van hun individuele inspanningen. M.a.w., ze uiten een **behoefte aan een betere praktische en emotionele ondersteuning door de betrokken diensten**. Geadopteerden geïnterviewd in deze studie geven aan dat de steun en inspanningen van adoptiediensten in België vaak leiden tot teleurstelling:

‘Ik ging daar mijn dossier inkijken in de hoop wat meer info te kunnen krijgen en dat heeft eigenlijk alleen maar meer verwarring geschapt. En zij konden die verwarring niet oplossen. Ik ben dan maar zelf aan de slag gegaan.’

Andere participanten formuleren een **nood aan juridische bijstand**, om informatie en dossiers te kunnen opvorderen, zowel bij vroegere Belgische adoptiebemiddelaars:

‘Die zuster heeft nog alle contactgegevens. Maar ze weigert iets te overhandigen’,

als in de herkomstlanden:

‘Mijn dossier ligt daar ergens in een archiefkast. Maar de lokale instanties weigeren dat vrij te geven.’

De dubieuze kwaliteit en de beperkte beschikbaarheid van dossiers blijken zowel in ontvangende als zendende landen problemen te zijn die voortkomen uit wijzigingen in de regelgeving of individuele nalatigheid.

De eigen **zoektocht naar informatie kan ook hoge kosten** met zich meebrengen. Zo was een van de geadopteerde participanten genoodzaakt zich te wenden tot een privédetective om het adoptiedossier op te volgen. Dat heeft uiteindelijk geleid tot een reünie met de eerste familie, maar bracht ook een hoog prijskaartje met zich mee. Daarnaast kan de zoektocht ook **emotioneel doorwegen**:

‘Het is twee jaar geleden bijna dat ik mijn dossier heb overhandigd. Uh... Ja. Dat kan nog jaren aanslepen. Er kan niks uitkomen, er kan iets uitkomen. (...) Dat is vermoeiend.’

Hoofdaanbevelingen

a. Toegang tot kwaliteitsvolle dossiers:

- Garanderen van correcte en volledige dossiers

b. Bieden van ondersteuning bij onvolledige, onjuiste of ontbrekende dossiers:

- Juridische interlandelijke ondersteuning bij het opvorderen van informatie en kinddossiers in herkomstlanden

c. Bieden van ondersteuning in de zoektocht naar informatie:

- Praktische en financiële ondersteuning in de zoektocht naar informatie
 - o Voorzien in vertalingen en in tolken
 - o Voorzien in financiële vergoedingen van onkosten (waaronder):
 - Reizen naar het land van herkomst (*rootsreis*)
 - Visum
- Maatgerichte Psychologische ondersteuning tijdens en na het zoekproces

4.1.2. Rootsreis gericht op informatie

Rootsreizen zijn reizen naar de regio van herkomst die verschillende positieve effecten met zich meebrengen voor geadopteerden en hun gezinsleden (adoptieouders en zelfs eerste ouders). Zo melden verschillende geadopteerde participanten dat de *rootsreis* een belangrijk onderdeel vormt in de zoektocht naar informatie over de eigen herkomst, met mogelijke positieve effecten met betrekking tot de identiteitsbeleving:

‘Ik ben naar het ziekenhuis geweest waar ik geboren ben. Er is een stuk identiteit teruggekomen naar mij.’

Deze reizen naar het land van herkomst kunnen helpen bij de meervoudige beleving van de eigen identiteit:

‘Daar kan ik zijn wie ik ben. Daarom dat ik teruggaan zo rustgevend vind. Ik heb die maand nodig om terug energie op te doen en om weer een jaar door te kunnen in België.’

Verschillende geadopteerde participanten wijzen wel op de emotionele effecten die een dergelijke reis met zich kan meebrengen:

‘Achteraf gezien was dat puur emotioneel, zo erg dat ik in een gigantische stress ben geschoten. (...) Ik denk dat mijn adoptieouders totaal niet wisten wat dat vanbinnen teweegbracht.’

Deze participant toont hoe belangrijk het is om tijd te nemen voor de gezamenlijke **emotionele voorbereiding** in aanloop van zo'n reis, en ook tijdens het bezoek aan het land van herkomst aandachtig te blijven voor het **emotioneel welbevinden**. Daarnaast dient ook rekening gehouden te worden met zowel **de financiële kosten** verbonden aan zo'n reis, alsook met mogelijke **legale en administratieve drempels**. Visa voor lange duur zijn niet altijd eenvoudig te verkrijgen (omwille van interlandelijke afspraken), en kunnen extra kosten met zich mee. **Financiële, administratieve en juridische ondersteuning** voor geadopteerden zou hier helpend kunnen zijn.

4.2. Reünie

Voor vier geadopteerde participanten is de hereniging met de eerste ouders (en de eerste familie) realiteit geworden. De reünie wordt door enkelen omschreven als het eindpunt van een levenslange zoektocht naar de eigen identiteit:

'Dat is gewoon heel helend geweest voor mijn identiteit om nu in de spiegel te kunnen kijken en te weten dat ik als twee druppels water op mijn biologische moeder lijk.'

De reünie met de eerste familie biedt de mogelijkheid om uit eerste bron informatie te bekomen over de eigen herkomst en de reden van adoptie. Uit de interviews komt daarbij **het belang van emotionele en psychologische voorbereiding bij zulke hereniging naar voren**. De voorafgaande zoektocht kan zodanig veel inspanning vragen dat de betrokkenen zich soms overweldigd voelen op het moment zelf:

'En ik had zo iets van, oh shit..., Ik heb ze gevonden? Wat moet ik daar nu mee doen? En wat gaan ze eisen van mij?'

De ontmoeting met de eerste ouders kan eveneens verwarring met zich meebrengen. Het beluisteren en integreren van nieuwe verhalen omtrent de adoptie kan indruisen tegen het verhaal dat men jaren heeft vastgehouden:

'Mijn moeder zei me dan dat ik ontvoerd was. Ik was heel wantrouwig, ja ik dacht die gaat hier een schone touch geven en haar eigen vel redden. (...) Maar wat als dat toch een keer waar zou zijn? Wat als zij nu echt de waarheid spreekt?'

Bovendien vraagt de hereniging **aandacht voor een mogelijk verschil in verwachtingen en (culturele) kaders**. Het vormen en onderhouden van relaties met de eerste familie is niet vanzelfsprekend:

'Mijn biologische ouders beseften toen dat ik niet gewoon hun dochter was. En dat ook nooit meer ga worden, dat gaat een andere relatie zijn.'

a. Bieden van ondersteuning bij familiereünies:

- Praktische en financiële ondersteuning bij reünies
 - o Voorzien van tolken
 - o Financiële ondersteuning bij reizen
- (Cultuursensitieve) Psychologische ondersteuning voor, tijdens en na de reünie, gericht op geadopteerden, adoptieouders en eerste ouders

4.3. Adoptiesensitieve hulpverlening

Het vaststellen van wanpraktijken en het omgaan met de impact hiervan, vraagt vaak veel van geadopteerden, zoals geïllustreerd in het vorige hoofdstuk. De aanwezigheid van wanpraktijken in een adoptieproces wordt veelal beleefd als een versterking van de persoonlijke en gezinsgebonden uitdagingen voor zowel geadopteerden als voor adoptieouders. Herhaaldelijk spreken participanten over een **nood aan ondersteuning en nazorg**. Een van de adoptieouders benadrukt de vereenzamende effecten van de beperkte contactmomenten:

‘één gesprek in tien jaar? Dat vind ik vrij mager als nazorg. We hebben hier alleen onze weg in moeten zoeken.’

Uit de gesprekken met de geadopteerden komt een gelijkaardig gemis naar voren:

‘Wat ik vooral gemist heb als kind was de opvolging. Psychologische bijstand, dat was er helemaal niet.’

Gezinnen hebben behoefte aan **psychologische begeleiding** waarbij ruimte gemaakt wordt voor de diverse effecten van wanpraktijken op het individueel en interrelationeel functioneren (zie hoofdstuk 3), met aandacht voor de verwerking en aanvaarding van het bestaan van wantoestanden bij de adoptieprocedure. Voor de bevraagde geadopteerden is het vaak moeilijk om het eigen emotioneel welbevinden correct te benoemen, omwille van o.a. een tekort aan interpretatieve kaders en de beleving van loyaliteit. Ook participant adoptieouders geven een verbale tekorten aan om signalen te kunnen herkennen. Daaruit volgt **de nood aan psychosociale hulpverlening die gericht is op de specificiteit van adoptie**, met en zonder de aanwezigheid van wanpraktijken. Gezinnen zijn gebaat bij een hulpverlening die rekening houdt met de complexiteit aan mogelijke effecten op de identiteitsontwikkeling en het relationele functioneren (ook in het gezin) zoals beschreven in de resultaten. De vaststelling van wanpraktijken kan pijnlijk zijn en reacties van ontkenning of schuldgevoelens oproepen bij gezinsleden (zie 2.3.3. relaties). In dat geval dreigen gezinnen vast te raken in een strijd over de waarheid, wat verbinding en groei in de weg staat. Terwijl de meerderheid

van de participanten (zowel geadopteerden als adoptieouders) **het belang benadrukken van de gezinsrelaties als mogelijke bron van steun en kracht:**

‘Een adoptieouder die het gevoel geeft van, “wij zien u onvoorwaardelijk graag, wat er ook gebeurt”, dat kan een wereld van verschil maken.’

Daarnaast is er ook nood aan een **hulpverlening** die ruimte schept voor de beleving van **rouw** en **de aanvaarding van een gebrek aan antwoorden**. Zoals reeds vermeld leidt namelijk niet elke zoektocht naar informatie tot concrete antwoorden over de eigen herkomst of gezinsreünies en worden geadopteerden aldus uitgedaagd om met dit gebrek aan informatie hun leven verder te zetten. Diverse geadopteerden spreken over de positieve effecten van het construeren en bestendigen van verbinding met de eigen herkomst via andere wegen:

‘Ik heb beseft dat de biologische ouders, maar een stukje zijn van wie dat ge zijt. Ge kunt u zelf ook terugvinden via andere kanalen, zoals de beleving van spiritualiteit, cultuur en tradities.’

Veel geadopteerde participanten geven aan steun en toeverlaat te vinden bij een **gemeenschap van mede-geadopteerden:**

‘Het feit alleen dat wij bestaan en aanvoelen wat adoptie doet met iemand, dan moeten we zelfs nog niets doen, dat geeft enorm veel liefde. Dat is een soort nazorg die we zelf hebben gecreëerd.’

Uit de interviews blijkt dat verschillende initiatieven om met mede-geadopteerden in contact te komen ‘van onderuit’ (bottom-up) vorm krijgen. De ontwikkeling van een breder (en gesubsidieerd) **netwerk van lotgenoten** zou dergelijke initiatieven kunnen versterken.

Hoofdaanbevelingen

a. Voorzien in neutrale en langdurige nazorg en ondersteuning door neutrale diensten

- Ontwikkeling en training van ‘adoptiesensitieve’ hulpverlening
- Ontwikkeling van een netwerk van ‘adoptiesensitieve’ hulpverleners

b. Voorzien in financiële bijstand voor psychologische hulpverlening op niveau van geadopteerde, adoptieouders en gezinnen

c. Investeren in de uitbouw van lotgenotencontacten

4.4. Maatschappelijke erkenning

Het **belang van maatschappelijke erkenning** is in de context van deze studie tweeledig. Enerzijds is het noodzakelijk om de psychosociale impact en de beleving van sociaal onrecht bij de diverse betrokkenen te valideren (geadopteerden, adoptieouders en eerste ouders). Anderzijds verdient ook de maatschappelijke erkenning aandacht, omwille van het potentieel om het dominante discours te doorbreken die stilte, ongeloof en ontkenning in de hand werken.

Zoals besproken in het onderdeel over identiteit, worden de effecten van wanpraktijken bij transnationale adoptie meermaals in verband gebracht met een schending van de mensenrechten.

De **erkenning van het ervaren sociaal onrecht** dat gepaard kan gaan met de aanwezigheid van wanpraktijken bij transnationale adoptie, is van belang voor de beleving van **menswaardigheid** door de verschillende betrokkenen. Dergelijke erkenning kan de participant geadopteerde helpen **autonomie** en sociale rechtvaardigheid te ervaren, in tegenstelling tot het slachtofferschap dat in de hand gewerkt werd door wanpraktijken:

'Ik moet mij toch geen slachtoffer voelen van de dingen die mij aangedaan geweest zijn waar ik zelf nooit voor heb gekozen?'

Een groot deel van de participanten geeft eveneens aan dat het besef dat het eigen verhaal geen uitzondering vormt, helpt om de eigen beleving te legitimeren:

'Nu ik meer contact heb met andere geadopteerden, besef ik dat hun adoptiedossiers exact hetzelfde zijn als die van mij. Dan besef je dat iedereen hetzelfde herkomstverhaal heeft. Dat roept toch wel wat vragen op.'

De verbinding van het individuele verhaal met een gedeelde ervaring heeft niet alleen met onderlinge verbondenheid te maken, maar creëert ook een platform om te strijden voor sociale rechtvaardigheid:

'Dat besef maakt dat ik met mijn verhaal verandering kan teweegbrengen. Het is een strijd geworden, een activistische strijd.'

Vanuit de vaststelling dat verschillende participanten in deze studie verwijzen naar een gebrek aan taal om de eigen beleving te accuraat te duiden (zie 'ongedefinieerd lijden'), **wordt het belang van publieke erkenning** eens te meer bevestigd.

De verhalen in deze studie getuigen van kracht en doorzetting in een maatschappij die de doorleefde realiteit van de participanten herhaaldelijk in vraag dreigt te stellen. Gevestigde en dominante verhalen over de positieve effecten van adoptie overschaduwden de pijnlijke ervaringen (onder andere gezinsbreuken, twijfels aan de correctheid en volledigheid van adoptiedossiers) door zowel geadop-

teerden, hun adoptiegezinnen als de eerste gezinnen. De (onbedoelde) ontkenning van deze beleefde realiteit vormt een bijkomende bron van psychologisch lijden.

Daarnaast kan het gebrek aan maatschappelijke erkenning verschillende betrokkenen **ontmoedigen om verontrustende signalen kenbaar te maken**. Uit de gesprekken met adoptieouders, blijkt dat andere adoptieouders hard uit de hoek kunnen komen:

‘Hoe durft ge uw verhaal te brengen in de media? Daar kunnen wij onze kinderen niet tegen beschermen!’

Ook de huidige organisatie van het adoptiesysteem ontmoedigt het bespreekbaar maken van bekommernissen en zorgen. Een van de participanten spreekt over een belangenconflict:

‘Ik heb lang gewacht om actie te ondernemen. Dat is heel verkeerd natuurlijk, maar de angst om onze kans op een kind te verspelen was groter.’

Daaruit volgt de noodzaak aan een **publieke dialoog die pro-actief** gevoerd wordt.

De resultaten uit deze studie pleiten voor een **erkenning van de praktijken uit het verleden en het heden** én de actuele effecten daarvan, als een probate overgang naar een dialoog gekenmerkt door gemeenschappelijke verwerking en verbinding.

Hoofdaanbevelingen

a. Politieke en publieke erkenning van de wanpraktijken

b. Oprichting van/investeren in een onpartijdig meldpunt voor de preventie van wanpraktijken bij (trans)nationale adoptie

5. Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

- Deze studie was een verkennend onderzoek, beperkt in de tijd. Het onderwerp verdient bijkomend en verdiepend onderzoek naar de impact van wanpraktijken bij de verschillende betrokkenen:
 - Verdiepend onderzoek naar de individuele en (inter)relationele impact van wanpraktijken op de verschillende betrokkenen.
 - Onderzoek naar de aanwezigheid van wanpraktijken bij binnenlandse adoptie.
 - Onderzoek naar de beleving en noden van eerste ouders.
 - Uitbreiden van onderzoek naar Belgische context (op Vlaams, Waals en federaal niveau).

- Deze studie wijst op het belang van accurate kinddossiers en de toegang tot informatie over de eigen herkomst. Volledige en juiste kinddossiers zijn overigens ook niet gegarandeerd bij adoptie die op correcte wijze verloopt:
 - Onderzoek naar de beleving van sociaal onrecht en psychologisch lijden bij correcte adopties.
 - Onderzoek naar de impact van onvolledige dossiers bij correcte adoptie.

- Deze studie wijst op een ervaren tekort aan kennis en toegankelijk aanbod bij de hulp- en dienstverleners waartoe betrokkenen zich wenden:
 - Onderzoek en evaluatie van psychologische programma's aangewezen in het thema van adoptie en wanpraktijken.

REFERENTIES

- Anderson, H. (2007). The heart and spirit of collaborative therapy: The philosophical stance –“A way of being” in relationship and conversation. *Collaborative therapy: Relationships and conversations that make a difference*, 43-59.
- Baggis, C., & Pallini, S. (2020). Traumatic Experiences of the Living Disappeared in Argentina: A Review. *Child psychiatry and human development*.
- Boéchat, H. (2016). Introductory and historical considerations. In Baglietto C, Cantwell N, Dambach M (Eds.) (2016). *Responding to illegal adoptions: A professional handbook* (pp. 13-15). Geneva, Switzerland: International Social Service.
- Boéchat, H., & Fuentes, F. (2010). The grey zones of intercountry adoption. *Special Commission of June*, 1-11.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Brodzinsky, D. M., & Brodzinsky, A. B. (1992). The impact of family structure on the adjustment of adopted children. *Child Welfare: Journal of Policy, Practice, and Program*.
- Cannella, B. L. (2005). Maternal–fetal attachment: an integrative review. *Journal of Advanced Nursing*, 50(1), 60-68.
- Chamberlain, D. B., & Chamberlain, D. (2013). *Windows to the womb: Revealing the conscious baby from conception to birth*. North Atlantic Books.
- Colaner, C. W. (2014). Measuring adoptive identity: Validation of the adoptive identity work scale. *Adoption Quarterly*, 17(2), 134-157.
- Cuthbert, D. (2001). Stolen children, invisible mothers and unspeakable stories: the experiences of non-Aboriginal adoptive and foster mothers of Aboriginal children. *Social Semiotics*, 11(2), 139-154.
- Fronek, P. (2012). Operation Babylift: advancing intercountry adoption into Australia. *Journal of Australian Studies*, 36(4), 445-458.
- Fusch, P. I., & Ness, L. R. (2015). Are we there yet? Data saturation in qualitative research. *The qualitative report*, 20(9), 1408.
- Gehart, D., Tarragona, M., & Bava, S. (2007). A collaborative approach to research and inquiry. *Collaborative therapy: Relationships and conversations that make a difference*, 367387.
- Harrison, T. (2017). Who am I and why does it matter?: A phenomenological study of adoption, attachment, and identity formation (Doctoral dissertation).
- Hewitt, D. (2010). Introduction to Qualitative Methods in Psychology.

- Heynssens, S. (2017). *De kinderen van Save*. Polis.
- Juffer, F., Palacios, J., Le Mare, L., Sonuga-Barke, E. J., Tieman, W., Bakermans-Kranenburg, M. J., ... & Verhulst, F. C. (2011). II. Development of adopted children with histories of early adversity. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 76(4), 31-61.
- Kenny, P., Higgins, D., Soloff, C., & Sweid, R. (2012). Past adoption experiences: National research study on the service response to past adoption practices. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Kenny, P., Higgins, D., Soloff, C., & Sweid, R. (2012). *Past adoption experiences national research study on the service response to past adoption practices: final report*.
- Kinderrechtencommissariaat. 2019. Advies.
- Lazzara, M. J. (2013). Kidnapped memories: Argentina's stolen children tell their stories. *Journal of Human Rights*, 12(3), 319-332.
- Lemieux, J. (2016). Psychosocial considerations. In Baglietto C, Cantwell N, Dambach M (Eds.) (2016). Responding to illegal adoptions: A professional handbook (pp. 45-81). Geneva, Switzerland: International Social Service
- Moyer, A. M., & Goldberg, A. E. (2015). 'We were not planning on this, but...': Adoptive parents' reactions and adaptations to unmet expectations.
- Ouellette, F.R. (2009). The social temporalities of adoption and the limits of plenary adoption. in Marre, D., & Briggs, L. (Eds.). (2009). *International adoption: Global inequalities and the circulation of children*. NYU Press.
- Palacios, J., & Brodzinsky, D. (2007). Adoption research: Trends, topics, outcomes. *International Journal of Behavioral Development*, 34(3), 270-284.
- Patton-Imani, S. (2002). Redefining the ethics of adoption, race, gender, and class. *Law & society review*, 36(4), 813-862.
- Patton-Imani, S. (2012). Orphan Sunday: Narratives of salvation in transnational adoption. *Dialog*, 51(4), 294-304.
- Rapley, T. (2004). Interviews. In Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J. F., & Silverman, D. (Eds.), *Qualitative research practice* (pp. 16-34). SAGE Publications.
- Rotabi, K. S., & Gibbons, J. L. (2011). Does the Hague Convention on Intercountry Adoption adequately protect orphaned and vulnerable children and their families? *Journal of Child and Family Studies*, 21(1), 106-119.
- Salvo Agoglia, I., & Alfaro Monsalve, K. (2019). 'Irregular Adoptions' in Chile: New Political Narratives About The Right To Know One's Origins. *Children & Society*, 33(3), 201-212.

- San Román, B., & Rotabi, K. S. (2019). Rescue, red tape, child abduction, illicit adoptions, and discourse: Intercountry adoption attitudes in Spain. *International Social Work, 62*(1), 198-211.
- Verdrag inzake de rechten van het kind.* (1989).
- Verrier, N. N. (2003). *Coming home to self: The adopted child grows up.* Gateway Press.

BIJLAGE

Bijlage A: Tabel 1: Beschrijving van wanpraktijken door betrokkenen

Participant groep	verwoording van de wanpraktijk (zoals verwoord door de geadopteerden)
Geadopteerde	Toestemming voor adoptie gegeven onder dwang. Vervalsing van de handtekening in het kinddossier. Vaststelling van illegale praktijken tijdens de procedure. Kinddossier is onvolledig.
Geadopteerde	Vervalsing van de handtekening in het kinddossier. Vermoeden van vervalsing van identiteit: kind werd adoptabel gemaakt via toekenning van identiteit als wees. Vermoedens van kinderontvoering. Financiële uitbuiting tijdens adoptieprocedure.
Geadopteerde	Identiteitsgegevens in het kinddossier zijn onvolledig. Kinddossier in het land van herkomst wordt niet vrijgegeven. Melding van financiële uitbuiting tijdens de adoptie-procedure.
Geadopteerde	Vervalsing van de identiteit: kinddossier van een ander kind werden gebruikt voor de adoptie van de betrokkene. Ontbreken van identiteitsgegevens in kinddossier. Geboortedatum blijkt incorrect.
Geadopteerde	Kinddossier is vervalst: bewust verbergen van belangrijke medische informatie over het kind. Identiteitsgegevens in kinddossier zijn onvolledig en bevatten vastgestelde tegenstrijdigheden.
Geadopteerde	Adoptieprocedure is illegaal in het land van herkomst. Ontbreken van identiteitsgegevens in kinddossier.
Geadopteerde	Geadopteerde werd bij de adoptieprocedure als kind gescheiden van de biologische broer. Melding van financiële uitbuiting tijdens de adoptieprocedure (onverklaarbare sommen aan Belgische adoptiediensten). Geen toegang tot delen van het kinddossier (wordt achtergehouden door ex-adoptiebemiddelaars).
Geadopteerde	Kinddossier is vervalst (wijziging van herkomstinformatie). Geen toegang tot delen van het kinddossier (wordt achtergehouden door ex-adoptiebemiddelaars).
Geadopteerde	Bewust verbergen van belangrijke medische informatie over het kind. Kinddossier in het land van herkomst wordt niet vrijgegeven.
Geadopteerde	Vervalsing van de identiteit: gebruik van verschillende namen in het kinddossier. Vervalsing van de geboortedatum in het dossier. Ontbreken van toestemming van ouders in het adoptiedossier. Vermoeden van vervalsing van identiteit: kind werd adoptabel gemaakt via toekenning van identiteit als wees.

Geadopteerde	Werd als kind ontvoerd uit het ziekenhuis (kort na de geboorte). Vervalsing van de handtekening van de eerste ouders. Vervalsing van de identiteit (naamsverandering).
Geadopteerde	Geen toegang tot delen van het kinddossier (wordt achtergehouden door ex-adoptiebemiddelaars). Identiteitsgegevens in kinddossier zijn onvolledig en bevatten vastgestelde tegenstrijdigheden.
Adoptieouders	1) Bij eerste toewijzing: Achterhouden van medische informatie (<i>special needs</i>) van toegewezen kinderen (adoptieprocedure werd afgebroken). 2) Bij tweede toewijzing: twijfels over de correctheid van de identiteitsgegevens in het kinddossier. Twijfels over verwantschap van geadopteerde kinderen. Financiële uitbuiting in land van herkomst.
Adoptieouders	Vervalsing van de handtekening in het kinddossier. Vermoeden van vervalsing van identiteit: kind werd adoptabel gemaakt via toekenning van identiteit als wees. Vermoedens van kinderontvoering. Financiële uitbuiting tijdens adoptieprocedure.
Adoptieouders	Twijfels over de correctheid van de identiteitsgegevens in het kinddossier (tegenstrijdige informatie). Twijfels over de authenticiteit van de verkregen toestemming van de eerste ouders. Kinddossier is vervalst: bewust verbergen van belangrijke medische informatie over het kind.
Adoptieouders	Vaststelling van vervalsing van identiteit: kind werd adoptabel gemaakt via toekenning van identiteit als wees (eerste ouders blijken in leven te zijn). Identiteitsgegevens in het kinddossier zijn onvolledig.
Kandidaat adoptieouder	Verstrekking van incorrecte informatie door Vlaamse adoptiediensten en onwaarheden met betrekking tot het verloop van de adoptieprocedure
Kandidaat adoptieouder	Onrealistische beloftes en verstrekking van incorrecte informatie door Vlaamse adoptiediensten en onwaarheden met betrekking tot het verloop van de adoptieprocedure. Gebrek aan verantwoording van gemaakte kosten.
Kandidaat adoptieouder	Administratieve fouten bij toekenning plaats op wachtlijsten. Gebrek aan informatie over verloop van de procedure.
Eerste ouder	Pasgeboren tweeling werd enkele weken na de geboorte overleden verklaard zonder bewijs. Kinderen zouden begraven zijn in een put achter het ziekenhuis, waar geen sporen van terug te vinden zijn.